

راهنمایی برای پیشگیری

چند روایت برای آشنایی مدیران با کاربردهای مشاوره در مدرسه

ابراهیم اصلانی، روان‌شناس تربیتی - مریم دلآور، مدیر مدرسه تصویرگر: سید میثم موسوی

در شماره قبل این مجموعه از تجربه‌ها درباره راهنمایی و کارکرد آن در مدرسه صحبت کردیم. این بار هم موضوع تجربه‌ها راهنمایی است، اما با تأکید بر نقش آن در پیشگیری. هر اندازه مدیر و مجموعه مدیریتی مدرسه به بهره‌گیری سنجیده و مؤثر از راهنمایی روی بیاورند، به همان اندازه احتمال بروز انواع آسیب‌ها در مدرسه کمتر خواهد شد. حساسیت منطقی در مورد مسائل رفتاری دانش‌آموزان مستلزم درک درست از مفهوم راهنمایی و کارکرد آن در تربیت است. یادآوری می‌کنیم، گاهی راهنمایی جنبه سرنوشت‌ساز دارد و اقدامی بجا و مفید می‌تواند مسیر زندگی انسان را در جهت درست تغییر دهد.

شما درمانگر نیستید!

مدیر باتجربه‌ای بود و روی بیشتر مسائل مدرسه اشراف خوبی داشت. یکی از ظرافت‌های کاری او دقت ویژه در جذب همکاران و شناسایی توانمندی‌ها و قابلیت‌های آنان بود. همکارانی را به خاطر می‌آورد که با تصوراتی وارد کار شده بودند اما شناخت آن‌ها چندان درست نبود. آن سال مشاور مدرسه بازنشسته شده بود. از طرف اداره مشاوره جوان به مدرسه معرفی شد. مدیر از همان آغاز متوجه شد این مشاور تازه‌کار بسیار باانگیزه و پرنرژی است. پرنرژی بودن خوب است، اما به شرط آنکه در مسیر درست قرار گیرد و درست عمل کند. راهنمایی درست معلم، معاون، مربی پرورشی و مشاور می‌تواند هم به بهره‌وری سازمان کمک کند و هم جلوی خطاها و اشتباهات احتمالی را بگیرد.

خانم مدیر احساس کرد باید ظرافت و دقتش را در مورد این نیروی جدید بیشتر به کار گیرد. بنابراین، به مشاور جوان که نامش صادقی بود، گفت: دخترم، حوصله داری با هم صحبتی بکنیم تا بیشتر همدیگر را بشناسیم؟ خانم صادقی کمی شک کرد؛ نکند مدیر نظر مساعدی درباره او پیدا نکرده است!

- فکر می‌کنی نقش تو به عنوان مشاور در مدرسه چیست؟

- خب! من مشاوره خوانده‌ام. لیسانس دارم و الان دانشجوی فوق‌لیسانس هستم.

- در مدرسه چه کاری باید انجام دهی؟

- دانش‌آموزانی را که مشکل دارند شناسایی می‌کنم و برای حل مشکل یا درمان آن‌ها روش‌هایی را که بلدم به کار می‌برم.

- می‌دانی مدرسه ما چند دانش‌آموز دارد؟ ۲۴۵ نفر؛ حتی اگر مثلاً ۲۰ درصد از آن‌ها مشکلات جدی داشته باشند، چه کاری می‌توانی انجام دهی؟

- برای هر کدام وقت‌هایی را تعیین می‌کنم و طبق برنامه‌ای مشخص پیش می‌روم.

- بقیه دانش‌آموزان چه می‌شوند؟ کی به آن‌ها می‌رسی؟
- خب! هر کدام از آن‌ها هر وقت مشکل داشتند می‌توانند به من مراجعه کنند.

- دخترم! می‌دانم دوست داری به مدرسه کمک کنی، ولی خودت فکر کن و ببین نقش تو به عنوان مشاور، درمان است یا پیشگیری؟

- این را می‌دانم و قبول دارم که پیشگیری مقدم بر درمان است، اما...

این گفت‌وگو ادامه پیدا کرد و به جلسه دوم هم رسید. در نهایت، بر اساس دانش خانم مشاور و تجربه خانم مدیر، چنین توافقی حاصل شد:

- مشاور در مدرسه راهنماست.
- وظیفه اصلی مشاور مدرسه، پیشگیری، شناسایی و ارجاع است.

- مشاور نباید منتظر مراجعه دانش‌آموزان بماند، بلکه باید بین آن‌ها باشد و بتواند موارد لازم را شناسایی کند.

شناسایی مهم است

یکی از دانش‌آموزان پایه سوم از همان ابتدای سال تحصیلی وضعیت خوبی نداشت، اما مسئله این بود که وضعیت او به مرور بدتر هم می‌شد. دو ماه گذشت، با وجود اقدامات و تلاش‌های معلم، توانایی یادگیری دانش‌آموز اُفت محسوسی کرده بود. بعد از بارها پیگیری معلم و معاون و مدیر مدرسه، بالاخره مادر دانش‌آموز گفت که مشکلاتی در خانواده دارند و فرزندش تحت تأثیر این مشکلات، نمی‌تواند به درس‌هایش برسد. مدیر اگر چه می‌دانست هر خانواده حریم خصوصی خود را دارد، ولی از این نکته هم نمی‌توانست صرف‌نظر کند که اگر والدین مسائل مرتبط با فرزندشان را زودتر اطلاع دهند، شاید بتوان کمکی کرد.

در جلسه شورای مدرسه درباره این موضوع بحث شد. تصمیم بر این شد که نمونه برگ (فرم) ساده‌ای برای معلمان طراحی کنند. این نمونه برگ شامل ارزیابی کلی رفتار همه دانش‌آموزان در طول هفته بود و در آن معلم باید نکته‌های مهم رفتار دانش‌آموزان را گزارش می‌کرد؛ مواردی مانند: چه کسی اول صبح خواب‌آلود است، چه کسی عصبی است، چه کسی در کلاس احساس ناراحتی می‌کند. مدیر در جلسه شورای معلمان درباره نمونه برگ توضیحاتی داد. به

خبرچین

خانم مدیر از اینکه می‌دید خانم سوهانی، مشاور مدرسه، اطلاعات دقیقی از کلاس‌ها دارد، هم خرسند بود و هم تعجب می‌کرد خانم سوهانی چگونه چنین اشرافی بر کلاس‌ها دارد. یکی دو بار هم از او درباره رمز کارش پرسیده بود، اما او طفره رفته و ماجرا را به فوت‌وفن‌های خاص مشاوره‌ای ربط داده بود.

یک روز مسئله‌ای در مدرسه پیش آمد که منجر شد مدیر به راز خانم سوهانی پی ببرد. یکی از دخترهای کلاس دهم وسیله‌ای ممنوع به کلاس آورده بود، ولی موضوع لو رفته و خانم سوهانی وسیله را یافته بود. دانش‌آموز مورد نظر فهمید توسط چه کسی لو رفته است و این موضوع به درگیری شدیدی انجامید. قضیه آن قدر بالا گرفت که مدیر دانش‌آموزان را به دفترش فراخواند. هر کدام از دخترها چیزی می‌گفتند، ولی اصل موضوع معلوم بود؛ اینکه یکی دیگری را لو داده بود. خانم مدیر به دانش‌آموزی که وسیله ممنوع آورده بود گفت از اتاق بیرون برو و گفت شورای مدرسه در مورد این تخلف تصمیم خواهد گرفت. حالا نوبت رسیده بود به دانش‌آموز لودهنده!

خانم سوهانی هم که در اتاق بود، ضمن تشکر از اقدام انضباطی مدیر، خواست که خودش و دانش‌آموز لودهنده مرخص شوند. خانم مدیر مانع شد و گفت که هر دو بمانند. مدیر از دانش‌آموز پرسید چرا این کار را کرده و هم کلاسی‌اش را لو داده است؟ دانش‌آموز از در انکار درآمد و اینکه نقشی در ماجرا نداشته و آن دانش‌آموز اشتباهی به او گیر داده است. خانم مدیر چیز زیادی نگفت. دقایقی در سکوت گذشت. خانم سوهانی به در نگاه می‌کرد و با اشاره درخواست می‌کرد که بروند. مدیر با ملایمت گفت: دخترم، منتظرم تا دلیل کار خودت را بگویی. بالاخره دانش‌آموز گفت که این کار را به درخواست خانم سوهانی انجام داده و در واقع خبرچین وی در کلاس است. بعد از چند سؤال و جواب کوتاه دیگر، مدیر به دانش‌آموز اجازه داد که برود.

وقتی مدیر و خانم سوهانی در اتاق تنها شدند، مدیر گفت: دخترم! این طوری از کلاس‌ها اطلاعات می‌گیری؟

همکاران تأکید کرد قصد ندارد کار آنان را بیشتر کند و هدف اولش شناسایی دانش‌آموزانی است که احتمالاً مشکلاتی دارند و این مشکلات پوشیده می‌مانند، و البته هدف مهم‌تر پیشگیری از شدت گرفتن مشکلات و بروز مسائل بعدی است. قرار شد همکاران این نمونه برگ‌ها را به صورت هفتگی به خود مدیر تحویل دهند. این اقدام حداقل برای مدتی باعث شد معلم‌ها روی دانش‌آموزان حساسیت بیشتری داشته باشند و رفتارهای آنان را با دقت بیشتری مشاهده کنند.

– نه خانم مدیر! این‌ها رابط مشاور هستند.

– ولی خبرچینی می‌کنند!

– این خبرچینی نیست. من این طوری از وضعیت کلاس‌ها باخبر می‌شوم. – اولاً منظورت از اطلاعات چیست و ثانياً اگر لازم باشد چیزهایی هم در مورد کلاس‌ها و دانش‌آموزان بدانیم، آیا روش‌های دیگری وجود ندارند؟ دخترم! من و تو دوست داریم دانش‌آموزان را راهنمایی کنیم تصمیم‌های درست بگیرند و اتفاق بدی برای دانش‌آموزان نیفتد، اما نه به قیمت خبرچینی!

مدیر مدرسه از خانم مشاور خواست در مورد ویژگی‌های شخصیتی مشاور بررسی و مطالعه بیشتری کند. برای خانم سوهانی هم چالش فکری جدیدی ایجاد شد: مشاور چگونه می‌تواند نقش راهنمایی خود را به درستی ایفا کند؟ مشاور چگونه می‌تواند بین همه شخصیت‌های مصلحی داشته باشد؟

